

Beredskapsplan för att hantera miljörisiker

– Anvisning för verksamhetsutövare

Enligt 15 § i miljöskyddslagen (527/2014) ska en verksamhetsutövare vars miljötillstånd beviljas av den statliga tillståndsmyndigheten ha beredskap att hindra olyckor och andra exceptionella situationer och att begränsa de skadliga konsekvenserna av dem för hälsan och miljön.

I detta syfte ska verksamhetsutövaren utifrån en riskbedömning utarbeta en beredskapsplan, reservera behövliga anordningar och annan utrustning, utarbeta instruktioner, testa anordningarna och utrustningen samt öva åtgärder inför eventuella olyckor och andra exceptionella situationer. En plan behöver dock inte utarbetas till exempel till den del en motsvarande plan har utarbetats med stöd av lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor (390/2005), räddningslagen (379/2011), gruvlagen (621/2011) eller någon annan lag.

I dessa anvisningar beskrivs innehållet i beredskapsplanen i stora drag. Flera aspekter som beskrivs i denna anvisning ingår exempelvis också i de planer som riktas till Säkerhets- och kemikalieverket. Verksamhetens karaktär och redan existerande beredskapsplaner är avgörande för vad planen ska innehålla och hur omfattande och detaljerad den ska vara.

Innehåll

1. Beskrivning av verksamheten

1.1 Fabriksområde med omgivande miljö och avgränsning av verksamheten

En beskrivning av anläggningens område och omgivande miljö som påverkas av eventuella undantagsförhållanden: vattendrag, grundvattenområden, jordmånen, exponerade naturobjekt, rekreatiomsområden, bebyggelse och befolkningskoncentrationer såsom skolor, daghem och sjukhus.

Beskrivningar av eventuella riskfaktorer i den omgivande miljön: andra produktionsanläggningar, vägar, rörledningar eller vattendrag som riskerar att svämma över. En operativ avgränsning av anläggningen, det vill säga underleverantörers och andra närliggande företags roller inom anläggningens verksamhet.

1.2 Beskrivning av processer

En beskrivning av anläggningens produktionsprocesser. Beakta utöver den tekniska processbeskrivningen även verksamhetsmetoder och förfaringssätt.

1.3 Kopplingar till övriga riskanalyser och miljöledning

En beskrivning av existerande riskanalyser av anläggningen, planer för riskhantering och övriga miljöledningssystem, till exempel sådana miljöriskanalyser som utarbetats för miljötillstånd, eventuella planer som utarbetats för Säkerhets- och kemikalieverket (Tukes), kemikalieanmälningar som gjorts till räddningsverket, planer för bekämpning av oljeskador samt miljöledningssystem (såsom ISO 14001). Därtill ges också en beskrivning av hur anläggningen följer upp och för statistik över olyckor och undantagsförhållanden.

2. Identifiering av risker och konsekvensbedömning

2.1 Redogörelse över riskanalysmetoden

Beskrivning av riskanalysmetoden vid identifiering av olyckor och undantagsförhållanden (t.ex. POA eller avvikelseanalys HAZOP¹).

¹ POA = Analys av potentiella problem (Potentialisten Ongelmien Analyysi), HAZOP = Hazard and Operability Study

2.2 Redogörelse över utredningens ansvarspersoner

En beskrivning av de personer som varit med och gjort utredningen: anläggningens ledning, miljö-/kvalitetschefen, arbetstagare och intressentgrupper.

2.3 Beskrivning av anläggningens miljörisker

En beskrivning av de miljörisker som hänför sig till processerna: en redogörelse över anläggningens verksamhet, källor till fara (till exempel processer, de råvaror som används eller yttre hot såsom skadegörelse eller näraliggande industriområden) och produkter som kan orsaka olyckor eller som vid undantagsförhållanden kan medföra olägenhet för hälsan eller miljön. Vid beskrivningen bör man också granska händelsekedjor vid olyckor och undantagsförhållanden samt deras multiplikatoreffekt med tanke på hanteringen av tillåtna utsläpp och trasig utrustning. Som exempel kan nämnas en störning eller skada i anläggningens reningssystem för avloppsvatten eller luftutsläpp, de konsekvenser som en processtörning kan ha på avfall eller avfallsmängder samt utsläpp till avloppet eller systemet för dagvatten.

En beskrivning av råvarorna och hjälpämnena i processerna (kemisk beteckning, CAS-nummer, säkerhetsdatablad), placeringen av de kemikalier och explosiva varor som lagras och deras mängd samt en klassificering av ämnena som mer eller mindre riskfyllda på basis av deras egenskaper och mängd. Om en sådan kemikaliekartläggning redan har gjorts till exempel till Säkerhets- och kemikalieverket kan den bifogas till beredskapsplanen. I beskrivningen bör dock också beaktas andra kemikalier än de som är riskmärkta, ifall dessa behandlas i så stora mängder att de kan medföra olägenhet för miljön.

2.4 Beskrivning av olyckor eller undantagsförhållanden

En beskrivning av sådana olyckor och undantagsförhållanden som man har kunnat identifiera vid riskbedömningen av anläggningen. En redogörelse över händelsekedjan vid sådana situationer.

2.5 Bedömning av uppföljningen av olyckor eller undantagsförhållanden

En beskrivning av vad som händer som en följd av ett eventuellt utsläpp vid olyckor eller undantagsförhållanden. Vilket ämne har släppts ut och hur mycket? Vilken reaktion sker till följd av utsläppet? Hur långt sprids utsläppet? Hurdana miljökonsekvenser har utsläppet?

Utsläppets spridning (till avloppet, luften, vattnet, marken eller grundvattnet) och dess verkningsområde bör beskrivas skriftligt och med kartor. Olyckor och undantagsförhållanden bör klassificeras enligt allvarlighets- och sannolikhetsgrad.

Vid bedömningen av konsekvenserna bör man beakta hur ämnena reagerar i olyckssituationen och konsekvenskedjor, såsom att ämnen reagerar sinsemellan eller med vatten. Samtidigt bör man beakta den mottagande miljöns känslighet, och att den kan variera i förhållande till bland annat årstid och vattendragens strömning.

2.6 Ändringar i verksamheten

En beskrivning av hurdana arbetsanvisningar anläggningen har när det kommer till riskhantering som beror på verksamhetsförändringar, till exempel praxis för genomförande och planering av maskineri- och processförändringar, såsom ansvar, farobedömning, anvisningar (till exempel kontakt med tillsynsmyndigheterna) samt information och utbildning om förändringarna.

2.7 Sammanfattade slutledningar av riskbedömningen

Ett omdöme över organisationens hantering av miljörisker bör ges för att förebygga störningssituationer och främja en helhetsbetonad hantering av miljörisker. I sammanfattningen bedöms svagheter, osäkerheter och styrkor i den analys som gjorts. Samtidigt redogörs för hur resultaten från utredningen omsätts i praktiken:

arbete i ledningsgruppen, information till personalen, investeringar i riskhantering och fastställande av tidsplanen för dessa.

3. Åtgärder för att hantera risker

3.1 Förebyggande åtgärder

En beskrivning av de förebyggande åtgärder som har vidtagits för identifierade risker eller som kommer att vidtas enligt till exempel investeringsplanen. Till dessa förberedande åtgärder hör följande:

1. En utredning över principerna för att förhindra olyckor och andra exceptionella situationer.
2. En beskrivning av den tekniska beredskapen: utrustning, alarmsystem, materiel och tillbehör som reserverats för räddningsverksamhet och en beskrivning av hur släckvatten leds och samlas in.
3. En beskrivning av organisationen där det framgår vilka personalresurser, ansvar och uppgifter som behövs för att hantera olyckor och undantagsförhållanden, inklusive underleverantörer.
4. En plan för personalutbildning i hur man agerar vid störningssituationer och olyckor samt dokumentering och uppföljning av utbildningen.
5. En övningsplan för störningssituationer och olyckor samt förverkligandet av den i samarbete med räddnings- och miljömyndigheterna samt eventuellt säkerhets- och kemikalieverket.
6. En plan för provtagning av utsläpp vid olycksituationer. Provtagningsplanen strävar efter att fastställa utsläppets omfattning och dess betydelse. För förverkligandet av provtagningsplanen bör utses en eller flera ansvarspersoner och personernas kontaktuppgifter bör vara uppdaterade.

3.2 Åtgärder vid olyckor och undantagsförhållanden

En beskrivning av anvisningarna för hantering av olyckor och undantagsförhållanden. I denna ingår en beskrivning av ansvar och verksamhetsmodeller:

1. Anmälningförfarande till räddningsverket och till tillsynsmyndigheten vid olyckor. I anmälningförfarandet beskrivs organisationens ansvarspersoner och deras tillgänglighet vid olyckor och undantagsförhållanden. I anvisningarna ingår de allmänna nödnumren, kontaktuppgifter till miljömyndigheten och information om hur man slår larm.
2. Åtgärder för att hantera olyckor och undantagsförhållanden, begränsa utsläpp och förhindra spridning. Olyckor och undantagsförhållanden har beskrivits och prioriterats, åtgärder för att hantera situationerna och ansvaret för dem har anvisats, personalens kontaktuppgifter är uppdaterade och arbetstagarna är medvetna om sina roller i hanteringen av situationen.
3. Provtagning på basis av en riskanalysbaserad plan, se punkt 3.1 "Förebyggande åtgärder"
4. Kommunikation (information till befolkningen och myndigheter)
Organisationen har en plan för kriskommunikation som beskriver tröskeln för att sätta igång kommunikationen, ansvarsfördelningen, verksamhetsmodellerna, de informationskanaler som ska användas och målgrupperna.

3.3 Eftervårdsåtgärder

En beskrivning av eftervårdsåtgärderna för olyckor och undantagsförhållanden: kontakt med myndigheter, bland annat för sanering av förorenade markområden och vattendrag, och för att slå fast behovet av provtagning vid uppföljning av olyckor.

En beskrivning av metoderna för att föra statistik över och följa upp olyckor och undantagsförhållanden.

En beskrivning av de åtgärder som garanterar att liknande situationer inte uppstår i fortsättningen: ledningens roll (granskningar), instruktioner och utbildning. En beskrivning av kartläggningen av risker samt metoderna för att uppdatera den beredskapsplan som uppgjorts på basis av kartläggningen.

Källor:

Försörjningsberedskapsorganisationen Vattentjänstpolen 2016. Vattentjänstverkets handbok i beredskap för störningssituationer. Tillgänglig på webbsidan <http://www.vvy.fi/vesihuoltoopoli/varautumisopas>, hämtad 8.8.2016

Salminen, A., Suoheimo, P., Attila, M. och Silvo, K. 2014. Beredskapsplanen som en del av lagstiftningen i miljöskyddslagen (på finska). En utredning över hur den nuvarande lagstiftningens omfattar förebyggande beredskap och innehållskraven på beredskapsplanen. Finlands miljöcentral. <http://www.ym.fi/download/noname/%7BE02A0DD9-CC64-4572-B8B1-ABBD5D3C8B68%7D/105206>, hämtad 8.6.2016.

Wessberg, N., Seppälä, J., Molarius, R., Koskela S., Pennanen, J., Silvo, K., och Kekoni, P. 2006. Miljörisikanalys av tillfälliga utsläpp – YMPÄRI-projektets rekommendationer (på finska). Miljön i Finland 2/2006. Tillgänglig på webbsidan <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38741>, hämtad 15.8.2016.

Tukes-anvisning 8/2015 Intern räddningsplan Tillgänglig på webbsidan <http://www.tukes.fi/sv/Service/Tukes-anvisningarna/Kemikalier-och-gas/Tukes-anvisning-82015-Intern-raddningsplan/>, hämtad 26.8.2016

Tukes-anvisning 9/2015 Säkerhetsrapport Tillgänglig på webbsidan <http://www.tukes.fi/sv/Service/Tukes-anvisningarna/Kemikalier-och-gas/Tukes-anvisning-92015-Sakerhetsrapport/>, hämtad 26.8.2016

Tukes-anvisning 10/2015 Handling över säkerhetsprinciperna Tillgänglig på webbsidan <http://www.tukes.fi/sv/Service/Tukes-anvisningarna/Kemikalier-och-gas/Tukes-anvisning-102015-Handling-over-/>, hämtad 26.8.2016

Placeringen av produktionsanläggningar (2015, på finska). Tillgänglig på webbsidan http://www.tukes.fi/Tiedostot/kemikaalit_kaasu/Tuotantolaitosten_sijoittaminen_2015.pdf, hämtad 26.8.2016

Upplagring av farliga kemikalier (2015, på finska) Tillgänglig på webbsidan http://www.tukes.fi/Tiedostot/kemikaalit_kaasu/Vaarallisten_kemikaalien_varastointi.pdf, hämtad 26.8.2016